

การพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม
ของชุมชนตำบลเขาดิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM TOURISM PROGRAM AND ACTIVITIES
BY COMMUNITY PARTICIPATION AT KHAO DIN SUBDISTRICT
BANG PAKONG DISTRICT, CHACHOENGSAO PROVINCE

ภานุวัฒน์ ธัมมิกนันท์¹ รัชฎาพร วงษ์โสพนากุล² และ ไตรภพ โคตรวงษา³

Bhanuwat Dhammiganund Ratchadaporn Vongsopanakul and Traiphob Khrotwongsa

Article History

Received 16-05-2025; Revised: 20-08-2025; Accepted: 22-08-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.39>

บทคัดย่อ

บทนำ: ตำบลเขาดิน อำเภอบางปะกง มีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่มาก แต่ในตำบลเขาดินมีความพร้อมและเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย จึงได้ทำการศึกษาโดยเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามบริบทของพื้นที่ชุมชนตำบลเขาดิน **วัตถุประสงค์ของการวิจัย:** 1. เพื่อศึกษาและสำรวจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเขาดิน 2. เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตำบลเขาดิน และ 3. เพื่อนำเสนอโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำเร็จรูปที่เหมาะสมให้กับชุมชนตำบลเขาดิน **ระเบียบวิธีวิจัย:** งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม แบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีการควบคุมคุณภาพโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา **ผลการวิจัย:** ชุมชนตำบลเขาดิน มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ผลการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเขาดิน คิดเป็นร้อยละ 66.38 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์ที่กรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ **สรุป:** ชุมชนตำบลเขาดินสามารถพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบไปกลับวันเดียวเป็น 4 โปรแกรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1. โปรแกรมศึกษาและเรียนรู้การทำนาแบบ นาข้าววัง 2. โปรแกรมเที่ยวชมและศึกษาเส้นทางป่าชายเลนและป่าจาก 3. โปรแกรมเที่ยวชมวัดเขาดินและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ และ 4.

¹⁻³อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Lecturer, Department of Tourism and Hotel,

Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University

Email: aj.bhanuwat@gmail.com *Corresponding Author

โปรแกรมเรียนรู้การทำอาหารจากวัตถุดิบในชุมชน โดยมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ เที่ยวชมศึกษาเส้นทางป่าชายเลน และป่าจาก เรียนรู้การทำนาแบบ นา ขา วัง การเลี้ยงปูทะเล และการทำอาหารจากวัตถุดิบในชุมชนบ้านเขาดิน

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว; โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

Introduction: Khao Din subdistrict in Bang Pakong district currently has very few tourist attractions and activities. However, it is a community with great potential, boasting diverse natural resources and agricultural products. Therefore, a study was conducted, focusing on ecotourism that aligns with the local community's context. **Objectives:** 1. to study and survey issues related to ecotourism in Khao Din Subdistrict; 2. to evaluate the area's ecotourism potential; and 3. to propose suitable ecotourism programs and activity packages. **Methods:** This study uses qualitative research methods. The sample included 20 key informants. Data collection involved field notes, evaluation forms designed by the Tourism Division of the Ministry of Tourism and Sports, and structured interviews. Data quality was ensured through triangulation and content analysis. **Results:** Khao Din Subdistrict indicated that the community has the potential for ecotourism development. The evaluation scores showed a total of 66.38 percent, exceeding the 60 percent target set by the Tourism Division. **Conclusion:** The most suitable ecotourism program patterns identified included four one-day trip programs: 1. Studying and learning about the Na Kha Wang rice farming program; 2. Visiting and studying mangrove and nipa palm forests; 3. Visiting Khao Din Temple and other key tourist attractions; and 4. Learning to cook using local ingredients. The most prominent activities included visiting mangrove and nipa palm forests, learning the Na Kha Wang rice farming techniques, and observing sea crab feeding and cooking with local ingredients in Khao Din community.

Keywords: Tourism Development; Ecotourism Tourism Program and Activities; Community Participation

1. บทนำ

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนไปไม่ได้มุ่งเน้นแต่เพียงการท่องเที่ยวแบบนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Mass tourism) หากแต่มีการท่องเที่ยวทางเลือก เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบใด ก็ล้วนแต่ต้องการการพัฒนาสู่ความยั่งยืนด้วยกันทั้งสิ้น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงเป็นอีกหนึ่งแนวคิดของผู้ประกอบการหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวที่จะต้องคิด วิเคราะห์และพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ให้เกิดความยั่งยืน

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์มีภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งให้มหาวิทยาลัยดำเนินการภายใต้นโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัดและสอดคล้องกับแนวทางการบริการวิชาการแก่สังคม และ

สอดคล้องกับการกิจตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏและสอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาที่จะต้องมีการบูรณาการงานวิจัยกับการกิจหลักของมหาวิทยาลัยและนำผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ให้กับท้องถิ่น สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีการดำเนินกิจกรรมและการกิจด้านการวิจัยเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากสถาบันการศึกษามีบุคลากรและองค์ความรู้ เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการและเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ จากการสำรวจข้อมูลที่ทำเนียบการโดยคณะวิทยาการจัดการพบว่าอาจารย์ในคณะวิทยาการจัดการได้ลงพื้นที่เพื่อทำงานวิจัยในหลายตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา หนึ่งในพื้นที่ที่ดำเนินการในปีที่ผ่านมาคือ ตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงมีความต้องการจะพัฒนาต่อยอดงานวิจัยในปีที่ผ่านมาโดยการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนโดยอาศัยกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลักให้กับชุมชนในตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินไม่ปรากฏว่ามีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในตำบลเขาหิน (Khao Din Sub-district Administrative Organization, 2021) และจากข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราก็ไม่มีการแนะนำหรือลงข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลเขาหิน (Tourism Authority of Thailand Chachoengsao Office, 2021) ทั้งนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลเขาหินเพียง 1 แห่ง คือ วัดเขาหินหรือวัดปถวิปัชฌาราม ซึ่งเป็นสถานที่ที่รู้จักของประชาชนทั่วไป และมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสามารถเที่ยวชมในวัดได้ เนื่องจากในปีพ.ศ. 2563 สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ได้ลงพื้นที่ตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลระดับหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์ราชภัฏ ทำให้ได้ข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับชุมชนประกอบกับเป็นความต้องการของชุมชนอีกด้วย เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเอื้อต่อการพัฒนาการการท่องเที่ยว (Faculty of Management Science, Rajanakarin Rajabhat University, 2020) คณะผู้วิจัยในสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ของคณะวิทยาการจัดการ จึงได้ทำการศึกษาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสำรวจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อนำเสนอโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำเร็จรูปที่เหมาะสมให้กับชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (National Tourism Policy Committee, 2016) การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตที่ดี

หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน มีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ

3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าว มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนนอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติหรือวัฒนธรรม

เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. เสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว
2. ชุมชนสามารถบริหารจัดการและเชื่อมโยงผลประโยชน์ต่างๆ จากการท่องเที่ยว
3. วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับการอนุรักษ์และเพิ่มมูลค่า ช่วยให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน
4. นำมาซึ่งรายได้เสริมในชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ดีน่าอยู่
5. ความอยู่ดีมีสุขของคนในท้องถิ่น

Special Area Development Organization for Sustainable Tourism (2017) ได้กำหนดคณะทำงานรองรับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้เป็นกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยคณะทำงานจะประกอบด้วยบุคคลากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้คำแนะนำ ทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ประเมินผล และเื้อื้อประโยชน์ให้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน คณะทำงานมาจาก 5 ภาคส่วนใหญ่ของวงการการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ

1. ด้านวิชาการ เพื่อช่วยนำหลักคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาปฏิบัติใช้กับชุมชน ผ่านการทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. ด้านองค์กรพัฒนา เพื่อช่วยเสริมมิติทางด้านการพัฒนาสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะที่ดี สิทธิมนุษยชน ฯลฯ ที่จะช่วยเติมเต็มให้การพัฒนาชุมชนนั้นมีความรอบด้านมากกว่าคำนึงถึงแต่กิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว
3. ด้านตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและเติมเต็มทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยว เสมือนเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นต่างๆ
4. ด้านการตลาด เพื่อคำนึงถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะช่วยตอบสนองความต้องการของตลาด การเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจที่จะช่วยให้คำแนะนำในการสร้างการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการวางกลยุทธ์การตลาดอย่างยั่งยืน

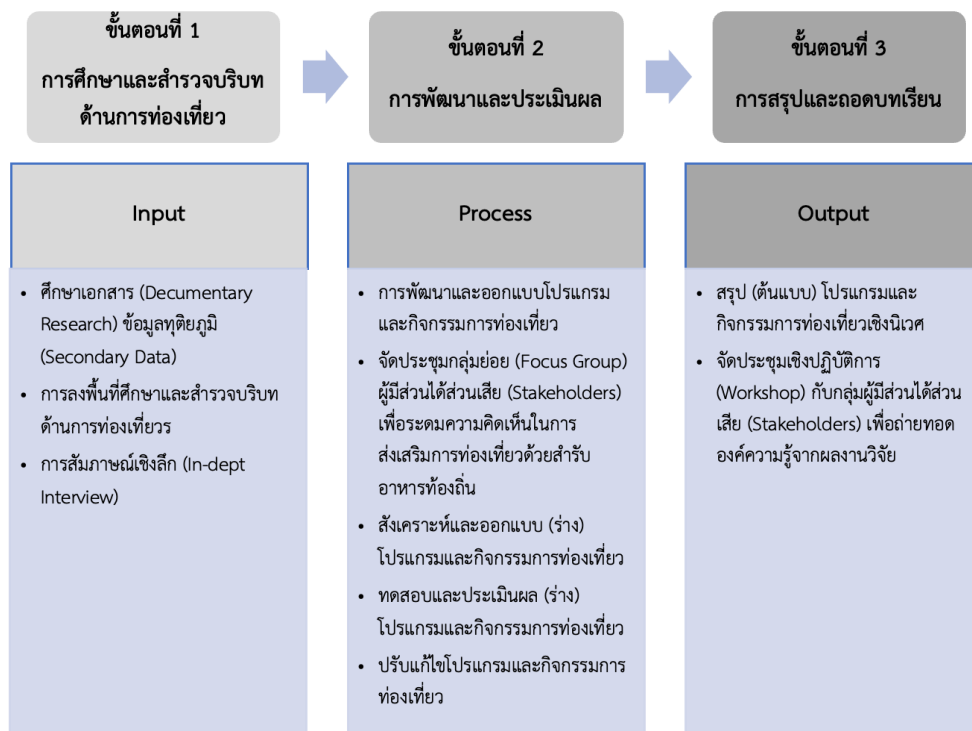
Special Area Development Organization for Sustainable Tourism (2022) อธิบายว่า องค์การมีการส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยว ที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวโดย 1) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย และฤดูกาลท่องเที่ยว 2) ส่งเสริมและสื่อสารข้อมูลการท่องเที่ยวที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บริการและการอ้างอิงสิทธิ์ที่ยั่งยืน ข้อความทางการตลาดและการสื่อสารอื่นที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาอย่าง

เที่ยว ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า ควรปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำ ควรจัดให้มีมาตรฐานด้านการให้บริการและด้านความปลอดภัย ควรให้ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ควรพัฒนาบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ รวมถึงควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิด

5. ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่ลงพื้นที่และให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงและประชุมแบบสนทนากลุ่มย่อยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและหารูปแบบการจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 20 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 4 คน ผู้นำชุมชน 5 คน สมาชิกในชุมชน 9 คน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา 2 คน

2. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยการดำเนินกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเขาหินอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร ตำราทางวิชาการและงานวิจัย ลงพื้นที่เพื่อศึกษา สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลและประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์จากการวิจัยที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาเครื่องมือจำนวน 3 ชุด ได้แก่ เครื่องมือชิ้นที่ 1 คือ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การพูดคุย การสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลในขณะที่คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจสภาพปัญหาโดยทำการจดบันทึกและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและนำมาวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป เครื่องมือชิ้นที่ 2 คือ แบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่พัฒนาโดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และเครื่องมือชิ้นที่ 3 คือ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบบเจาะจง เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนหน่วยงานราชการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อการท่องเที่ยวขอบเขตของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในเรื่องการบริหารจัดการ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม การใช้แบบประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ใช้สำหรับประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบบเจาะจง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทความ หนังสือ ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การควบคุมคุณภาพข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสาร ผลการสังเกต ผลการสัมภาษณ์ ด้านการตรวจสอบด้านทฤษฎี และด้านการรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย วิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลและเขียนเป็นความเรียง

6. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลเขาหินอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา การลงพื้นที่พบว่า ตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่ประมาณ 21.24 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,272 ไร่ อยู่ห่างจากตัวเมืองฉะเชิงเทราประมาณ 42 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับจังหวัดชลบุรี ใกล้กับจังหวัดสมุทรปราการและกรุงเทพมหานคร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งเหมาะกับการทำการเกษตรกรรม มีคลองธรรมชาติจำนวน 4 สายไหลผ่าน ประกอบด้วย คลองใหม่ คลองตาลอย คลองดอนและคลองเจ๊กปัด มีแม่น้ำบางปะกงไหลขนานไปกับตำบลเขาหิน ถนนที่ใช้ในการคมนาคมและสัญจรระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลเขาหิน ส่วนใหญ่มีสภาพถนน

เป็นถนนหินคลุก มีถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ทำนาจาก เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงปูทะเล โดยใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากคลองอ้อมเล็กและเมื่อเข้าหน้าแล้ง ชาวบ้านจะทำอาชีพเสริม เช่น รับจ้างทั่วไปในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนวัยหนุ่มสาวจะไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับกิจกรรมที่ชาวบ้านในชุมชนสามารถทำได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ ทำการเกษตร ปลูปลูก ทำปลาร้า ทำน้ำพริก และทำกะลา ศักยภาพในชุมชนมีจุดเด่นในการเลี้ยงปลาหมอเทศ เลี้ยงปลากระบอก เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปูทะเล สานตะบายจาก ทำขนมจาก ตัดใบจาก ลูกจากและดอกจากขาย ทำนาข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน คือ 1. เรียนรู้การทำนาแบบ นา ขา วัง 2. เรียนรู้การเลี้ยงปูทะเล 3. เรียนรู้การเย็บตะบายจาก 4. เรียนรู้การทำอาหารแบบท้องถิ่นชุมชนบ้านเขาหิน และ 5. นั่งเรือชมหิ่งห้อย

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการประเมินพบว่าตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีผลการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ที่ร้อยละ 66.38 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดเกณฑ์ไว้ที่ร้อยละ 60 ขึ้นไปถือว่าผ่าน จากการประเมินสำรวจพื้นที่ตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมีจำนวน 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว 2. ด้านกายภาพ 3. สาธารณูปโภค 4. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรการท่องเที่ยว 5. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคม และมีรายการที่ประเมิน จำนวน 23 รายการ สำหรับรายการประเมินที่ได้ค่าคะแนน 5 หมายถึง มากที่สุด ประกอบด้วย สร้างเสริมความสามัคคี/ความภูมิใจให้ท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์สิ่งก่อสร้างทางโบราณคดี/ประวัติศาสตร์ อนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพชุมชน และผลกระทบต่อรายได้ของชุมชน รายการประเมินที่ได้ค่าคะแนน 4 หมายถึง มาก ประกอบด้วย สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น สร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา โทรคมนาคม สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น รายการประเมินที่ได้ค่าคะแนน 3 หมายถึง ปานกลาง ประกอบด้วย ความมีชื่อเสียง/เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เอกลักษณ์/คุณค่าเฉพาะเชิงการท่องเที่ยว เส้นทางเข้าถึงจากภายนอก เส้นทางท่องเที่ยวชมภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ระบบรักษาความปลอดภัย ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และความสุนทรีย์และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว รายการประเมินที่ได้ค่าคะแนน 2 หมายถึง น้อย ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ/ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก ที่พัก และรายการประเมินที่ได้ค่าคะแนน 1 หมายถึง น้อยที่สุด ประกอบด้วย ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ความขัดแย้งของชุมชนในสังคม และทำลายจิตสำนึกชุมชน ผลการวิจัยพบว่าตำบลเขาหินแม้จะมีศักยภาพโดยรวมที่ผ่านเกณฑ์ แต่การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานและการจัดการปัญหาทางสังคมในชุมชนจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ตำบลเขาหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบและยั่งยืนมากขึ้นในอนาคต

สำหรับรายการประเมินด้านที่ควรปรับปรุงก็คือ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนตำบลเขาหิน เนื่องจากตำบลเขาหินไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปเที่ยว ประกอบกับมีสถานที่ท่องเที่ยวเพียงแห่งเดียว จึงส่งผลให้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ/ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร-ร้านขายของที่ระลึก ที่พัก จึงมีน้อยและไม่สามารถสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ หากชุมชนตำบลเขาหินมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปให้กับชุมชนไปแล้วนั้น ถ้ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวในตำบลเขาหินมากขึ้น ก็คาดว่าจะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนเองจะได้มีการเตรียมความพร้อมและเพิ่มเติมในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวได้ในอนาคต

ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อได้โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการศึกษาบริบทและศักยภาพทางการท่องเที่ยวในตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่าด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นของตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถออกแบบรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบวันเดียวเป็น

4 โปรแกรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1. โปรแกรมศึกษาและเรียนรู้การทำนาแบบ นาข้าววัง 2. โปรแกรมเที่ยวชมและศึกษาเส้นทางป่าชายเลนและป่าจาก 3. โปรแกรมเที่ยวชมวัดเขาหินและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ และ 4. โปรแกรมเรียนรู้การทำอาหารจากวัตถุดิบในชุมชนบ้านเขาหิน จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และถ่ายทอดองค์ความรู้จากผลงานวิจัย โดยการจัดทำเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้กับตำบลเขาหินอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

7. อภิปรายผล

จากการศึกษาบริบททางการท่องเที่ยวในตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถนำมาสู่การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้กับตำบลเขาหิน จากการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนนั้น พบว่ามีความต้องการให้มีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อสร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชน การบริหารการพัฒนาชุมชนวัดเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการบริหารและการดำเนินการให้เกิดแนวทางการพัฒนาในลักษณะบูรณาการด้วยการประสานความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสม หากมีการกระตุ้นด้วยกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้นและประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น จะทำให้การบริหารการพัฒนาชุมชนวัดเขาหินให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นาข้าววัง ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและมีนักท่องเที่ยว ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษาเข้ามาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายกิจกรรม ซึ่งส่วนมากเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและการเกษตรกรรมในพื้นที่ มีผลิตผลทางการเกษตรที่สามารถนำมาต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Onthaworn, 2018) ที่พบว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำความรู้ความทันสมัยด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาตำบลเขาหินในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและต้องอาศัยเครือข่ายที่ประสานองค์การภายนอกชุมชนมาช่วยพัฒนาท้องถิ่น จะเป็นการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของตำบลเขาหิน ทั้งการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมสร้างรายได้ที่มั่นคง ส่งผลถึงทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่จะอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากคนในพื้นที่มีความห่วงใยเพื่อให้มีอาชีพที่ยั่งยืนตลอดไป

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง ป่าชายเลน ป่าจากและคลองธรรมชาติ ตำบลเขาหินควรมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับแม่น้ำบางปะกง ป่าชายเลน ป่าจาก คลองธรรมชาติและเกษตรกรรม มีกิจกรรมล่องเรือชมแม่น้ำและคลองต่างๆ เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนและเรียนรู้การทำเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Nantasan & Hanbang, 2016) ที่พบว่าการจัดการท่องเที่ยวแบบไป-กลับหรือแบบที่พักค้างคืนโฮมสเตย์ โดยมีการกำหนดตารางกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนั่งรับประทานอาหารและขนมที่เป็นเอกลักษณ์ริมแม่น้ำบางปะกง มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้านต่างๆ ประชาชนมีความเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตำบลเขาหิน คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการจัดการที่พักแบบสัมผัสวิถีชีวิต ควรนำสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คือ แม่น้ำบางปะกง ป่าชายเลน คลองธรรมชาติ เพื่อนำมาพัฒนาสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจุดเด่นและควรพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป สำหรับแนวคิดและแนวทางการพัฒนาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเกิดใหม่ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสรรหาล้างดึงดูดใจเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของแต่ละจังหวัด โดยพิจารณาว่าควรใช้สิ่งใดเป็นสิ่งดึงดูดใจหลักและสิ่งใดควรเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจรองเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม ขั้นตอนที่ 2 เมื่อได้สิ่งดึงดูดใจหลักและสิ่งดึงดูดใจรองตามลำดับแล้ว ก็ต้องมีการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว กล่าวคือก่อนที่จะเสนอขายบริการการท่องเที่ยว ต้องมีแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกทางการท่องเที่ยวเสียก่อน เช่น การติดต่อสื่อสาร สาธารณูปโภค สถานรักษาพยาบาล การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การคุ้มครองรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น แล้วจึงมีบริการท่องเที่ยวเสนอขายให้นักท่องเที่ยว เช่น บริการขนส่ง ที่พักแรม อาหาร นันทนาการ สินค้าที่ระลึก เป็นต้น ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ โดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่ค้นพบใหม่และใช้บริการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ขั้นตอนที่ 4 จัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่ค้นพบใหม่ เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่โดยตรงที่คอยเร่งรัดงานพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่ค้นพบใหม่นี้ให้มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่ 5 จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่ค้นพบใหม่ โดยจัดสรรเงินและกำลังคนอย่างเหมาะสม ส่วนการลงทุนด้านธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งภาคเอกชนจะเป็นผู้ลงทุนเอง แต่ภาครัฐบาลต้องทำการส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและเพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และขั้นตอนที่ 6 ซึ่งยังมีความต้องการกำลังคนอยู่มากทั้งด้านธุรกิจโรงแรม ธุรกิจอาหาร ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจนันทนาการ และธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก เพื่อให้คนเหล่านั้นสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้าและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษานี้ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำไปใช้วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ได้ทราบผลการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ ทั้งในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาความเร่งด่วนในการพัฒนาได้โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้ทันทีเพื่อให้ชุมชน หน่วยงานราชการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้เพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาวิจัยนี้ เห็นว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยว
2. ควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานจากภาครัฐบาล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหิน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานฉะเชิงเทรา ที่มีการรับนโยบายและงบประมาณจากรัฐบาลมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ร่วมมือกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลเขาหิน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต
3. ควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ความเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีผลกระทบต่อบรรยากาศการท่องเที่ยวของคนไทยในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวผ่านทางโซเชียลมีเดีย ก่อนที่จะมาสัมผัสถึงสถานที่จริง ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อดังกล่าวจะต้องพิจารณาเป็นหลักและเป็นข้อมูลเบื้องต้นก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ
4. ส่งเสริมให้มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ในชุมชนตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และมีการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาความต้องการถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในเบื้องต้น เพื่อพิจารณาถึงความเร่งด่วนในการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานจากภาครัฐบาลที่มีการรับนโยบายและงบประมาณจากรัฐบาลมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นร่วมมือกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลเขาหินให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ความเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีผลกระทบต่อรูปแบบการท่องเที่ยวของคนไทยในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวผ่านทางสื่อโซเชียล มีเดียก่อนที่จะมาสัมผัสถึงสถานที่จริง ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อดังกล่าวจะต้องพิจารณาเป็นหลักและเป็นข้อมูลเบื้องต้นก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ

2. ควรส่งเสริมให้มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่นอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอาหาร หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของพื้นที่และจังหวัดฉะเชิงเทรา ควรจัดให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและหลากหลาย มีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความต้องการด้านการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวและชุมชน

REFERENCE

- Buhngaruang, M. (2019). *Ecotourism development of Singhanat Subdistrict community, Lat Bua Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*. [Unpublished master's thesis]. National Institute of Development Administration.
- Chachoengsao Provincial Office, Tourism Authority of Thailand. (2021, September 1). *Bang Pakong District*. <http://www.chachoengsao.go.th>
- Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University. (2021, September 1). *Village-level database for local development according to Rajabhat strategy*. <http://bigdata.fms.rru.ac.th/index.php/moo4-khodin>
- Hanbang, C., & Nantasarn, P. (2016). *Guidelines for developing cultural tourism with community participation: A case study of Bang Pakong Subdistrict Municipality, Chachoengsao Province*. Rajabhat Rajanagarindra University.
- Onthaworn, C. (2018). *Integrated development model for excellence of Khaodin Subdistrict, Bang Pakong District, Chachoengsao Province*. [Unpublished Doctoral dissertation]. Rajabhat Rajanagarindra University].
- Peerapol, P. (2016). Ecotourism management model with community participation of Ban Lao in the area of the Royal Project Development Center, Mon Ngo, Chiang Mai Province. *Academic Journal of Uttaradit Rajabhat University*, 11(2), 146–158. <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/uruj/article/view/77096/61876>
- Songtittisuk, T., & Jantawimon, N. (2020). Ecotourism potential assessment from tourists' perspectives: A case study of Mae Sot District, Tak Province. *AL-NUR Graduate Journal*, 15(29), 29–43. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU/article/view/243895/166705
- Special Area Development Administration for Sustainable Tourism. (2017). *Community-based tourism*. Kokoon & Co. Ltd.

Special Area Development Administration for Sustainable Tourism. (2022). *Guidelines for implementing sustainable tourism management standards*.

Tourism Policy Committee. (2016). *National Tourism Development Plan, Phase 2 (2017–2021)*. Veterans Organization Printing Office.

Tambon Khaodin Administrative Organization. (2021, September 1). *Khaodin Subdistrict*. <http://www.khaodinsao.go.th>